

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

مدني زده کړې

اووم ټولگی

Ketabton.com

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معیشت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

مېلني زده کړې

اووم ټولگي

۱۳۹۰

هـ. ش

مؤلفان:

- مؤلف محمد انور مشفق د تعلیمی نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمي غړی.
پوهندوی عبدالحق د کابل پوهنتون استاد.
سرمؤلف میر عییدالله فاضل د تعلیمی نصاب د پراختیا د لوی ریاست علمي غړی.

ژباړونکی:

محمد افضل حضرتي

هسلکي اډیتور:

- محمد عزیز بختیاري

د ژبې اډیتور:

- حضرت گل ارچیوال

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي

- دکتور محمد يوسف نيازی

- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.

- دکتور شیرعلي ظریفی د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.

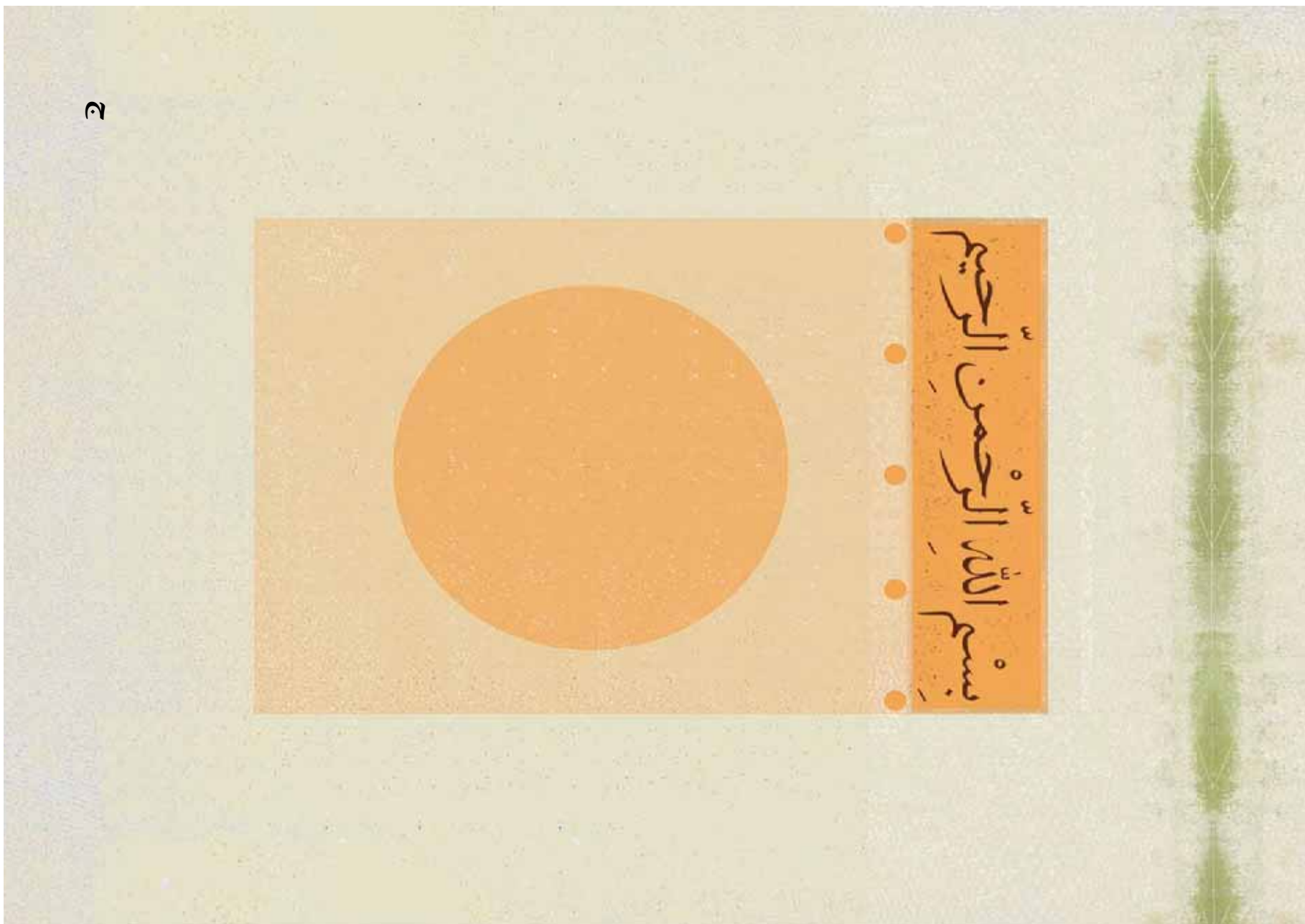
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی

رئیس.

طرح او ډیزاین:

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرو د

دا وړت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر پچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د ثورې
د بېلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د ترگمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجر دي
هم ایماق، هم پشه یان	براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پر شنه اسمان	دا هیواد به تل ځلېږي
لکه زړه وي جاویدان	په سینه کې د آسیا به
وايو الله اکبر وایو الله اکبر	نوم د حق مو دی رهبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زېلې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعاله ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لرونو او زامنو په پاکفیته ښوونه او روزنه کې پر له پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ورپه برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤلیت په رښتیني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي. په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تادیب او د درسي کتابونو په چاپ او ویش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

سرليكونه

لومړی څپرکی: زمونږ اړتياوې

د څپرکي موخې

موند کومې اړتياوې لرو؟ (۱)

موند کومې اړتياوې لرو؟ (۲)

دويم څپرکی: کورنۍ

د څپرکي موخې

ولې مونږ کورنۍ ته اړتيا لرو؟

څنگه کولای شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)

څنگه کولای شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

۲
۵

۱۲
۴
۱۸

دریم خپر کی : ټولنيزې ډلې

۲۴

د خپر کي موخې

ډله څه شی ده؟

۲۸

دیوه کس او ډلې متقابل اغېز

خلورم خپر کی : په افغانستان کې د ژوند ډولونه

د خپر کي موخې

۳۶

کوچیان څرنگه ژوند کوي؟

۴۰

د کلیو خلک څرنگه ژوند کوي ؟

۴۴

په افغانستان کې ښاري ژوند

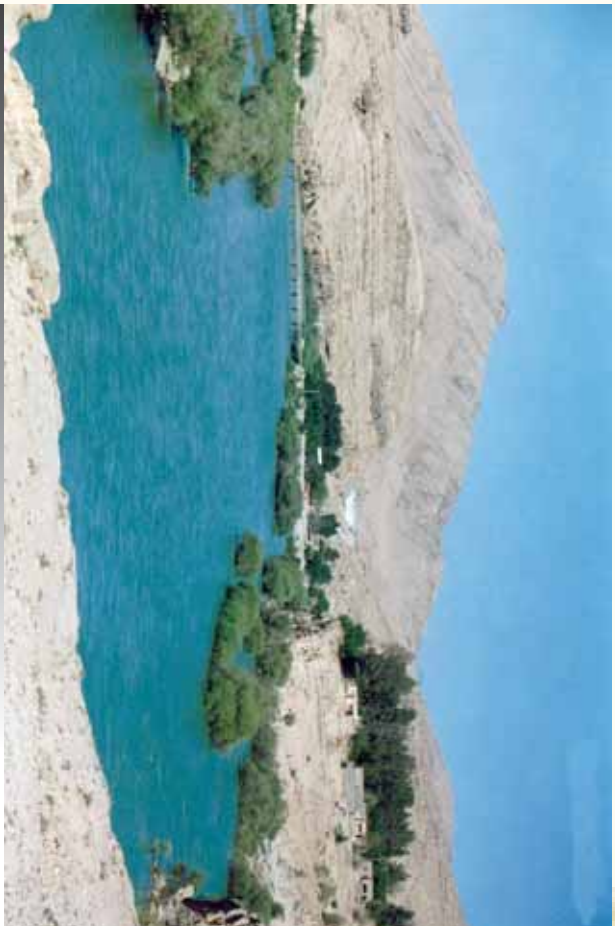
ز

لومړۍ څپر کې

زموږ اړتياوې

په دې څپر کې کې دا لاندې لوستونه لولئ.

- موږ کومې اړتياوې لرو؟ (۱)
- موږ کومې اړتياوې لرو؟ (۲)

د خپر کي موخي

هيله ده چي زده کوونکي د دې خپر کي تر لوستلو وروسته په لاندې موخو
بر لاسي شي.

- د انسانانو غوره مادي اړتياوي درک کړي؛
- د مادي اړتياوو د لاس ته راوړلو سر چينې او د هغوي د ساتنې ضرورت
وېشړني؛

- غوره غير مادي اړتياوي وېشړني؛
- د خدای «او د خلکو تر منځ اړیکې وېشړني».

مور کومې اړتياوې لرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ!

زموږ په هېواد کې ډېر غرونه، ځنګلونه، سیندونه او معدنونه شته. پدې هکله خبرې وکړئ چې دا طبیعي سرچینې زموږ لپاره څه گټې لري او کومې اړتياوې مو پوره کوي.

انسان یوازې موجود دی. زموږ اړتياوې مختلف ډولونه لري، د دې اړتياووله ډلې څخه یوه برخه مادي اړتياوې دي. خدای (ع) موږ ته د دې اړتياوو د پوره کولو لپاره خاصې سرچینې په واک کې راکړي دي لکه غر، سیند، ځنګل، لمر او کان (معدن). موږ دې سرچینو ته چې په طبیعي چاپېریال کې شته، اړتیا لرو ځکه د دې لپاره چې ژوندي پاتې شو، اوبو، هوا، رڼا، خوړو، پوښاک او استوګنځي ته اړتیا لرو او د دې اړتیاوو د پوره کولو په اړه د نورو سره تړلی یو. هغو توکو ته چې اړتیا لرو کله په زیاته پیمانه په طبیعت کې موندل کېږي. لکه هوا، رڼا او کله بیا په لږه پیمانه موندل کېږي لکه: خواړه، کالي او استوګنځي چې د هغو د موندلو لپاره باید کار او هڅه وشي.

غور پرې وکړئ!

څرنگه مو چې وویل خدای ^(ع) موز ته د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ډېرې طبیعي سرچینې را په برخه کړي دي. ستاسې په نظر: آیا دا سرچینې نه ختمیدونکي او تل پاتې دي؟ د دې سرچینو ډله منځه تللو په پایله کې به له کومو ستونزو سره مخامخ شو؟ ټولنه د دې سرچینو د ساتنې لپاره کوم کارونه باید ترته ورسوي؟ د طبیعت د ساتنې لپاره ستاسې دنده څه شی ده؟

موز د خپلو مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره، طبیعت ته اړتیا لرو. د غره له تېرو څخه په کار اخیستلو خپل ځان ته کور جوړوو، له معدنونو څخه د هر ډول فلزاتو په را ایستلو سره د اړتیا وړ لوښي او وسایل جوړ وو؛ له وښو او ځناورو څخه د اړتیاوړو بڼاک او خواړه تهیه کوو. مگر دا سرچینې همیشې او تل پاتې نه دي د بیلګې په ډول د اوبو کموالی د هغو ستونزو له ډلې څخه دی چې نن ورځ د نړۍ ټول خلک ورسره مخامخ دي. د ځنګلونو له منځه تلل یوه له هغو ستونزو څخه ګڼل کېږي چې د سیلابونو د بهیر زیاتوالي، طبیعت او انسانانو ته د ډول ډول زیانو نو سبب ګرځي. موز ټول دا دنده لرو چې د طبیعت په ساتنه کې هڅه وکړو. ځکه موز انسانان د خدای ^(ع) او د هغه طبیعت په وړاندې چې زموږ په اختیار کې یې را کړېدی، ذمه واري لرو. له همدې کبله موز باید هڅه وکړو چې طبیعت د خدای ^(ع) د امانت په توګه و ساتو او د اوسنیو اړتیاوو د پوره کولو په ترڅ کې باید د راتلونکو په فکر کې هم واوسو ځکه هغوی هم دې طبیعت ته اړتیا لري.

دلوست تکرار:

- انسان یوازې موجود دی.
- د انسان د غوره اړتیاوو له ډلې څخه یو هم د هغه مادي اړتیاوې دي.
- ځینې مادي اړتیاوې مو په طبیعت کې په ډېره پیمانه پیدا کېږي لکه هوا او رڼا.
- ځینې مادي اړتیاوې لکه: خواړه، کالی او استوګنځي. باید د کار او فعالیت پراسطه له طبیعت څخه لاس ته راوړو.
- موز خپلې مادي اړتیاوې له طبیعت څخه پوره کوو.
- موز باید د طبیعت او دهغه د سرچینو څخه ساتنه وکړو.

پوښتنې

۱. د انسان غوره مادي اړتیاوې کومې دي؟
۲. آیا طبیعت زموږ مادي اړتیاوې پوره کوي او که غیر مادي اړتیاوې؟ څرګندې کړئ!
۳. زموږ دنده د طبیعت په وړاندې څه شی ده؟

فعالیت

د کورنۍ له یوه غړي څخه پوښتنه وکړئ چې د دودۍ د تیارولو لپاره د کومو چارو سرته رسولو ته اړتیا لرو؟

موز کوهې اړتياوې لرو؟ (۲)

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

تاسې د یو تنکي ځوان په توګه چې د ژوندانه د پیل په لومړي پړاو کې یاستئ هر وړو مو د خپلې راتلونکې په هکله هم فکر کړیدی نو:

۱- کومې موخې مو د خپلې راتلونکې لپاره په نظر کې نیولې دي ؟ نوم یې واخلي!
۲- آیا ستاسې ټولې موخې د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره دي او یا نورې اړتیاوې هم لری؟ که یې لری، نوم یې واخلي!

۳- تاسې خپلو موخو ته درسیډو لپاره څه شي ته اړتیا لری؟

موز پر مادي اړتیاوو بر سیره غیر مادي اړتیاوې هم لرو. غیر مادي اړتیاوې هم مختلف ډولونه لري چې مهم ډولونه یې عبارت دي له :

الف: پیژندنه پوهاوی.

موږ د یو انسان په توګه د پیژندنې پوهې ته اړتیا لرو. د څه شي پیژندنه ؟
هغه مهم شیان چې موږ د هغو پیژندنې ته اړتیا لرو په لاندې ډول دي:

۱- ځان پېژندنه

مور بلد خپل ځان و پېژنو چې څوک يو؟ کومې بیا وړتياوې او کومې نیمګړتیاوې لرو؟
مور بلد خپل قوت او کمزوري و پېژنو چې وکولای شو خپلو اخلاقو او کړو وړو ته سمون ورکړو.

۲- د ژوند نړۍ پېژندنه:

د نړۍ او د هغې چاپېریال پېژندنې ته چې ژوندېکې کوو، اړتیا لرو. د دې پېژندګلورۍ په رڼا کې کولای شو د خپل ژوند شرایط څرنگه چې وغواړو، جوړ کړو او بدلون ورکړو. دا چاپېریال له طبیعي چاپېریال او ټولنیز چاپېریال څخه عبارت دی.

۳- د نړۍ او انسان د پیداکوونکي الله^(ع) پېژندنه.

انسان دیو آگاه او پوه موجود په توګه د خپل ځان او چاپېریال په پېژندنه بنسټ نه کوي؛ بلکې هڅه کوي چې خپل پیداکوونکی (خالق) او پالونکی هم و پېژني.

خبرې پرې و کړئ:

لاندې پوښتنې په څیر سره ولولئ او د هغوی په باره کې یو بل سره خبرې و کړئ.

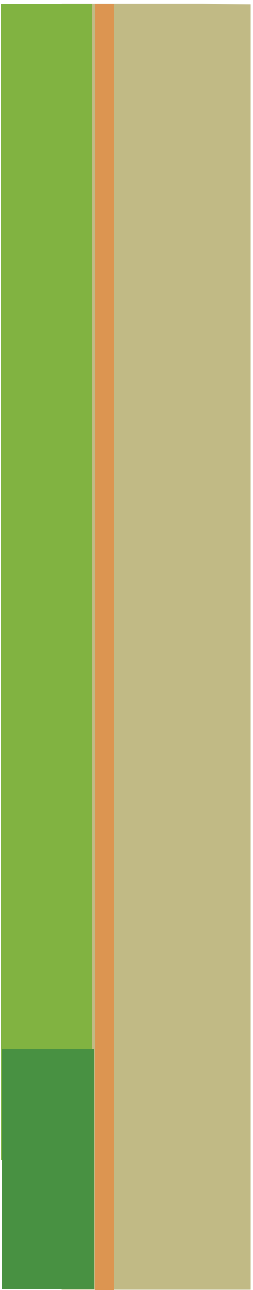
۱- آیا تر اوسه یو اړخې پالنې شوي یاستی؟

۲- په دې شیمو کې موڅه احساس درلود؟

۳- څه فکر کوئ چې کومې اړتیاوې تا سوتله د دې احساس د پیدا کیدو لامل وګرځېدې؟

ب: د اړیکو درلودل:

د انسان د غیر مادي اړتیاوو د ډولونو څخه یو ډول یې هم د اړیکو درلودل پورته اړتیا ده. انسان نشي کولای په یوازې ډول خپل ژوند ته دوام ورکړي. هغه اړیکې چې انسان ورته اړتیا لري کله د خدای^(ع) سره دي او کله هم د نورو انسانانو سره.

۲- د خدای ﷻ سره اړیکې

موږ د ژوند په هره شېبه کې دېته اړتیا لرو چې د لوی خدای ﷻ سره اړیکې و لرو. د لوی خدای ^(ع) سره زموږ اړیکه د لمونځ، دعا او عبادت له طریقه نیول کېږي د لوی څښتن تعالی سره راز او نیاز موږ د یوازینۍ، پرېشاني، او نا املۍ له احساس څخه ژغوري او موږ ته هو ساتي را بخښي؛ کله چې د ستونزې سره مخامخ شو او احساس وکړو چې هیڅ یو انسان نشي کولای له موږ سره مرسته وکړي. نو موږ ته دا درک پیدا کېږي چې یوازې لوی خدای ﷻ دی چې مرسته را سره کوي او ستونزې مو له منځه وړي. هغه څوک چې په خدای ^(ع) ایمان لري او هر کار د ده په یاد او نوم پیل کوي، بلور لري چې خدای ﷻ په ټولو شېبو کې د دوی ساتونکي او مرستندوی دی.

۲- د نورو انسانانو سره اړیکې

انسانان ټولنیز موجودات دي او یو دبل سره د اړیکو د درلودلو اړتیا لري. موږ له یوې خوا د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو همفکرۍ او مرستې ته اړتیا لرو او له بلې خوا د خپلو عاطفي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو سره مینه او محبت کوو. انسانان یو له بله سره ډېرې اړیکې لري او هر څوک په ټولنه کې یو کار سرته رسوي چې پدې توګه یو له بل سره مرسته او همکاري کوي، چې وکولای شي خپلې اړتیاوې پوره کړي.

نو دې نتيجه چې رسېږو چې نشو کولای یوازې او لیرې له ټولو انسانانو څخه ژوند وکړو.

د لوست تکرار

موږ له مادي اړتياوو نه پرته نورې اړتياوې هم لرو.

• د انسان د غیر مادي اړتیاوو یو ډول بې د پېژندګلوۍ اړتیا ده : ځان پېژندنه د طبیعي او ټولنیز چاپېریال پېژندنه او د خدای ^(ع) پېژندنه چې د موجوداتو خالق او پیداکونکی دی.

• اړیکو ته اړتیا هم د غیر مادي اړتیاوو یو ډول دی. موږ اړتیا لرو چې د خلکو سره اړیکې و لرو ترڅو زموږ مادي او عاطفي اړتیاوې پوره شي. همدارنګه اړتیا لرو چې د خدای ^(ع) سره هم اړیکې ولرو ترڅو له هغه څخه په ټولو کارونو کې مرسته وخواوو.

پوښتني

۱ دغیر مادي اړتیاوو څخه د یو څو نومونه واخلي!

۲- ولې د نورو سره د اړیکو لپاره اړتیا لرو؟

۳- آیا انسان کولای شي چې په یوازې ډول خپلې ټولې اړتیاوې پوره کړي؟

۴- ولې انسان دي ته اړدی چې د خدای ﷻ سره اړیکې ولري؟

فعالیت

خدای ﷻ په قرآن کریم کې فرمایلي دي: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

د ښوونکي صاحب یا د جومات د ملا امام صاحب په مرسته دا لاندې فعالیت سرته ورسوئ!

۱. د آیت شریف معنا ولیکئ!

۲. دا آیت شریف د مادي او غیر مادي اړتیاوو سره څه تړاو لري؟ پایله یې په خپلو کتابچو کې یاد داشت

کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ!

د لومړي څپر کي لنډيز

- انسان يوازې موجود دی. خدای تعالیٰ طبيعت انسانانو ته د اړتياوو د پوره کولو لپاره په اختيار کي ورکړی دی.
- زموږ دنده ده چي د طبيعت په ساتنه کي هڅه وکړو.
- د اړتياوو بله برخه مو غير مادي اړتياوي دي، ځان پېژندنه، د نړۍ پېژندنه او د خدای ^(ج) پېژندنه، د الله ^(ج) او له ټولو انسانانو سره اړيکي د انسان له غوره غير مادي اړتياوو څخه شمېرل کيږي.

دويم څپر کی

کورنی

پدې څپر کې کې لاندې لوستونه لولئ:

- وولې موږ کورنۍ ته اړتيا لرو؟
- څنگه کولی شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)
- څنگه کولی شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

د څپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې څپرکي ترلوستلو وروسته په لاندې موخو باندې بر لاسی پیدا کړي.

- په ژوند کې د کورنۍ اهمیت درک کړي ؛
- هغو چارو ته چې کورنۍ یې موږ ته سرته رسوي ، پاملرنه وکړي ؛
- د یوې برپالۍ کورنۍ له ځانګړتیاو سره آشنا شي ؛
- وکولای شي د کورنۍ په بریاوو کې مرسته وکړي ؛

ولې موږ کورنۍ ته اړتیا لرو؟

خبرې پرې وکړئ!

د لاندنيو پوښتنو په باره کې خبرې وکړئ!

- که چېرې کورنۍ نه ولئ، موږ به څنگه ژوند کاوه؟
- ستاسې په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟

څرنگه چې په محکميو درسونو کې مو ولوستل، انسان يو او موجود دی. د بشر يوه له غوره اړتيا او څخه داده چې هغه نه شي کولای له نورو پرته ژوند وکړي. انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتيا لري ځکه نشي کولای د کورنۍ له څارنې پرته ژوندی پاتې شي. کله چې لوی هم شي پلار او مور خواړه، کالي، استوگنځی او دهغه امنیت تامینوي ترڅو ښوځي ته لاړ شي او درس ولولي. مشرانې خوښلې او وروڼه او د کورنۍ ټول مشران غړي هر يود ده سره په لوستونو او شخصي چارو کې مرسته کوي.

غور پرې وکړئ!

څرنگه چې وویل شول کورنۍ له خپلو ماشومانو څخه د زېږد له پيله څارنه کوي او د خپلو غړو لپاره خواړه، کالي، استوگنځی تیاروي؛ ستاسې په آند:

۱. آیا دا څارنه یوازې د ماشوم توب دوران پورې اړه لري؟
۲. کورنۍ د خپلو غړو لپاره نور کوم کارونه سرته رسوي؟

کله چې انسان نړۍ ته سترگې پرانیږي، خبرې کول، گرځیدل، ادب او خلکو سره د ژوند کولو په طریقه نه پوهیږي. ورو ورو چې لمبیري، له خپل مور او پلار او د کورنۍ له ټولو نورو غړو څخه خبرې کول چې د ژوند د لومړنیو ګامونو څخه شمېرل کېږي، زده کوي او د نورو سره د چلند آداب زده کوي، پدې معنا چې نوموړی د ټولنیز نظره روزل کېږي. همدارنګه کورنۍ د خپلو ټولو غړو ننگه او ساتنه کوي، خواږه، کالي د زده کړې مصرف او د هغوی ټولې مادي اړتیاوې پوره کوي؛ د هغوی عاطفي اړتیاوې په علاقې، صمیمیت او مینې کولو سره پوره کوي. او کله چې د کومې ستونزې سره مخامخ شي لارښوونه او مرسته ورسره کوي. په دې مالي او عاطفي مرستو او څارنو کې هم ماشومان او هم ښځه او مېړه شاملېږي. باید په یاد ولرو چې ټول نومړه همزولي هملکان د خپلې کورنۍ سره ژوندنه کړي ډېرې پېښې کېدای شي د دا ډول مسئلو د منځته راتلو لامل وګرځي لدې کبله ممکنه ده چې له خپلوانو څخه او یا د ټولنې د نورو غړو له ډلې یو څوک د ده د مور او پلار ځای ونیسي په پایله کې، انسان یوازې نه پاتې کېږي او د هغه مادي او عاطفي اړتیاوې د نورو کسانو په وسیله پوره کېږي.

د لوست تکرار: (۱)

- انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتیا لري؛

پوښتنې:

۱. انسان کورنۍ ته کومې اړتیاوې لري؟
۲. کورنۍ ستاسې کومې اړتیاوې پوره کوي؟
۳. مشران د کورنۍ لپاره کومې اړتیاوې لري؟
۴. کورنۍ کوم شیان ماشوما نوره ورښيي.

فعالیت:

تاسې ولوستل چې کورنۍ د بچیانو په وړاندې کومې دندې لري. ستاسې په آند بچیان د کورنۍ په وړاندې کومې دندې لري، پدې باره کې له خپلو همزولو سره خبرې وکړئ او پایله یې په ټولګي کې ولولئ!

(۱) ګرانو زده کوونکو: لدې وروسته د ښوونکي په مرسته لوست رالڼو کړئ په تش یا سپین ځلی او یا خپله کتابچه کې یې ولیکئ.

څنگه کولای شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ:

څرنگه چې د لوست له سرليک څخه څرگندېږي، دا لوست د یوې بریالۍ کورنۍ په هکله دی. ستاسې په آند یوه بریالۍ کورنۍ، بایدکومې څانګړتیاوې ولري. پدې لوست او په راتلونکي لوست کې موږ د کورنۍ ځینې څانګړتیاوې لورو.

د مسوولیت (ډمه واري) احساس:

د دندې عملي کول د یوه ډمه وار کس څانګړتیا ده. کله چې یوه دنده یا چاره سپارل کېږي، باید د هغه کار د سرته رسولو لپاره د ډمه واری احساس ولري. دا احساس د دې سبب ګرځي چې هغه کس خپل کار په زړه سوي او علاقمندی سرته ورسوي.

هر ورو تاسې په وار وار لیدلای دې چې موږ او پلار مو حتی د ستومانی، ناروغۍ او نورو ستونزو سره سره د خپلو بچیانو د اړتیا د پوره کولو لپاره هڅه کوي. تاسې د هغوي د اولاد په توګه، پداسې شپږکې د دوی په وړاندې څه احساس کوئ؟

صمیمیت، خلوص او مهرباني د کورنۍ هغه ځانګړتیاوې دي چې د کورنۍ غړي یو د بل په وړاندې د مسوولیت احساس ته هڅوي.

گڊ ٿوند (همڪاري)

پروھڀرو ڇڻي ۾ ھرھ ڪورني ڪڍي ڇو ڪسان ٽوند ڪوي. آيا ستاسي ۾ ڪورني ڪڍي يو ڪس ٿولي ڇاري سرتھ رسوي او يا ٿول غري د ڪارونو ۾ سرتھ رسولو ڪڍي برڇه اخلي؟ ڪھ ڇيرتھ ٿولي ڇاري يو ڪس سرتھ ورسوي له ڪو مستونزو سرتھ به مخامخ شو؟ ڪھ ڇيري د ڪورني ٿول غري د ڇارو ۾ سرتھ رسولو ڪڍي له يو بل سرتھ مرسته وکري، ڇاري ۾ ٻيڙه سرتھ رسبري او ۾ ڇينو غرو فشار نه راڃي. ڪه ۾ه داسي ڪڍي ڇيرتھ د يو بل سرتھ مرسته ونشي يو شمير بيڪاره پاڻي ڪپري او يو شمير بايد زياتي ڇاري سرتھ ورسوي، غوره ڪار دادی ڇڻي ڪھ ڇيرتھ د ڪور ڪارونه د ڪورني د غرو تر منڃ وويشل شي نو د ڪورني ٿول غري به خيالي دندي ويٺڙني او يو له بل سرتھ به مرسته او همڪاري وکري.

مشوره:

خبرې پري وکړئ

د انسان لپاره د برياليتوب يوه لاره دا ده چې په چارو کې د نورو سره مشوره وکړي. ايا کيداى شي له هر

چا سره مشوره وشي؟

له کوم چا سره چې مشوره کوئ، بايد د کومو ځانگړتياوو درلودونکي وي؟

مشوره کول د نورو د عقل او تجربې څخه گټه اخيسته ده. داسې کسان ډېر دي چې کولای شي په ژوند کې موږ ته مشوره راکړي؛ اما د کورنۍ، غربي لومړني کسان دي چې بايد له هغو سره مشوره وشي. د کورنۍ ماشومان که چېرې غواړي چې په لوست، لوبو او نورو داسې مسائلو کې تصميم ونيسي بايد د مور او پلار سره مشوره وکړي او د هغوی له لارښوونې څخه گټه واخلي. همدارنگه پلار او مور کله چې غواړي کوم تصميم ونيسي؛ بايد د کورنۍ له غړو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري.

نظم:

خبري پرې وکړئ!

آيا داسې پېښ شوېدې چې د کتاب ، کتابچې اويا د جرايو دور کېدو په علت ، مکتب يا کوم بل ځای ته ناوخته رسېدلي ئې؟ د دې لپاره چې له داسې ستونزو سره مخ نه شو څه بايد وکړو؟

کيداي شي لېدلي مووي چې ځينې کورونه گډوډ او نا پاکه ښکاري. د دې ډول کورنۍ غړي په خپلوچاروکې نظم او يوه ښکاره کړنلاره نه لري. نظم د دې لامل گرځي چې چارې په خپل وخت او په سمه توگه سرته ورسېږي. کله چې کارونه په سمه توگه سرته ونه رسېږي، د افرادو تر منځ ستونزې منځ ته راځي چې کېدای شي د هغوی قهر او غوسه را وپاروي او د هغو اړيکو ته زيان ورسوي. لدې کبله په يوه کورنۍ کې ټول غړي بايد منظم وي او د خپلو کارونو لپاره بايد يوه منظمه کړنلاره ولري. د دې کار لپاره لازمه ده چې هر څوک د خپلو چارو لپاره يوه منظمه کړنلاره ترتيب او تنظيم کړي، دا کړنلاره کېدای شي ورځنۍ ، اونيزه او حتی مياشتنياو له هغه نه پورته وي.

د لوست تکرار:

پوښتنې:

۱. که چېرته موږ په کورنۍ کې ذمه واري ونه منو له کومو ستونزو سره به مخامخ شو؟
۲. په کورنۍ کې کله ژوند او يو له بل سره مرسته څه گټه لري؟ بيان يې کړئ!
۳. مشوره څه شی ده او د کورنۍ د چارو په پښه والي او سمون کې څه نقش لري؟

فعاليت:

خپلې کورنۍ ته څير شئ او وگورئ چې د ذمه وارئ مښته، مرسته، مشوره او نظم تر کومه حده ستاسې په کورنۍ کې شته، د هر يوه لپاره که په لوړه کچه ۱۰۰ نمرې په نظر کې ونيسو، تاسې به څو نمرې خپلې کورنۍ ته ورکړئ؟

څنگه کولی شو یوه بریالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

خبرې پرې وکړئ!

په تېر شوي لوست کې مو د بریالۍ کورنۍ ځینې ځانګړتیاوې وپېژندلې، ترسېره پرهغې د بریالۍ کورنۍ کومې ځانګړتیاوې پېژنئ؟

یو د بل درناوی:

تاسې په کورنۍ کې څنگه چلند کوئ؟ آیا پلار، مور او د کورنۍ نورو غړو ته درناوی کوئ؟ له هغونه د څه ډول چلند هیله لرئ؟ کله چې چاته درناوی کوو نو هر وړو وړ هم موږ ته درناوی کوي. په کورنۍ کې پلار، مور او اولادونه یو بل ته درناوی او احترام کوي. په هغې کورنۍ کې چې غړي یې یو بل ته درناوی کوي، ټول غړي یې د شخصیت او هوسایي احساس کوي. د داسې کورنۍ غړي موندنه او مهربانه وي او په ټولنه کې هم د نورو سره دوستانه چلند لري. د دې ډول کسانو شتون په ټولنه کې د دې ښکارندوی دی چې هغوی یوه ښه او بریالۍ کورنۍ لري.

د نورو د نظرياتو زغمل:

پوهېرو چې د افرادو سليقي (ذوق، غوښتنه) د يو بل سره توپير لري که څه هم له يوې کورنۍ څخه وي د بېلگې په توگه: ستاسې د علاقې وړ رنگ د هغه رنگ سره چې ستاسې ورور يا خوريې خوښوي، توپير لري. ممکنه ده چې په نورو مسائلو کې هم د افرادو نظريات توپير ولري. په يوه ښه کورنۍ کې هېڅکله د کورنۍ يو غړی پر نورو خپل نظريات نه تحميلوي په خاصه توگه مور او پلار چې په کورنۍ کې تر نورو زيات واک او صلاحيت لري هڅه کوي تر څو د خپلو اولادو نظريات واورې او که ناسم وي هغوي ته لارښوونه وکړي. دا امر د دې لامل گرځي چې دا کورنۍ هم په ټولنه کې نورو او د نورو نظرياتو ته درناوی وکړي. هر څومره چې د دې ډول انسانانو شمېر په ټولنه کې زيات وي، کولای شو چې يوه سوه کاله او بيا ټاټبه ټولنه ولرو.

خبرې پرې وکړئ!

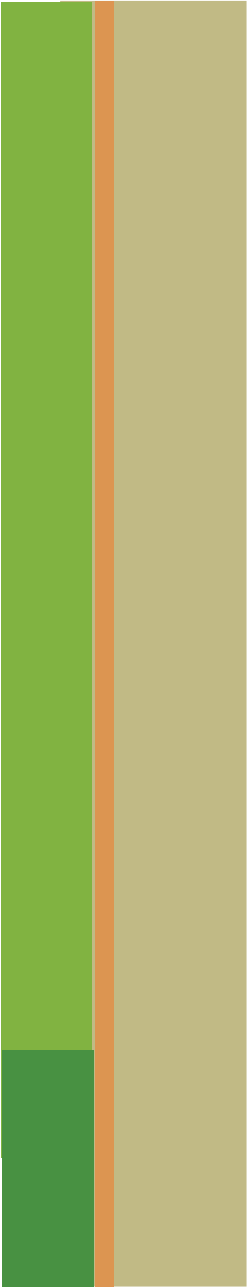
د لاندې پوښتنو په باره کې يو له بل سره خبرې وکړئ!

۱. د خپلې کورنۍ د غړو د سر بنښنې څو نمونې بيان کړئ!

۲. تاسې تر اوسه د خپلې کورنۍ لپاره کومې سر بنښنې کړي دي؟

سر بنښنه او له ځانه تېرېدنه (فداکاری):

سر بنښنه د انسانانو له غوره او ښو صفتونو څخه ده. انسان له هر څه نه مخکې د خپلې کورنۍ لپاره سر بنښنه کوي. د پلرونو او ميندو چارو ته که څير شئ، هغوي تل د خپلو اولادونو لپاره سر بنښنه کوي. د بېلگې په توگه: هغه مور چې د شپې تر سهاره له خپل ماشوم څخه څارنه کوي او هغه نه شيلدي ورکوي يا هغه پلار چې په ډېر زيار سره د خپلې کورنۍ د ژوند مصارف پوره کوي دا د هغه سر بنښنه ده؛ په حقيقت کې کورنۍ ژوند د سر بنښنې په پيالو ولاړ دی. د کورنۍ غړي هغه چلند او سلوک چې يو بل سره يې لري هغه چلند د نورو سره هم لري؛ سر بنښنه په ژوند کې د زيات ارزښت وړ ده. انسان د خپلو هېوادوالو او هموعانو لپاره هم بايد سر بنښنه او له ځانه تېرېدنه وکړي. هر انسان په هر ډول چې وي که د نورو لپاره سر بنښنه وکړي خلک د هغوی درناوی کوي.

د لوست تکرار:

- -----
- -----
- -----
- -----
- -----

پوښتني:

۱. په کورنۍ کې یو بل ته درناوی څه ګټه او اهمیت لري؟
که چېرې په کورنۍ کې خپل نظر په نورو وټیو، څه ستونزې به رامنځته ته شي؟
۲. آیا په ټولنه کې باید د نورو نظریات وړنځمو؟
۳. ستاسې په آند سر بنډنه څه ته وايي؟ یو مثال راوړی.

فعالیت:

په یوه پاڼه کې توضیح ورکړئ چې تاسې په کورنۍ کې له ځانه د لویانو او کوچنیانو څنګه درناوی کوئ؟

د دویم څپر کې لنډیز

• انسان په کورنۍ کې پیدا کېږي او د عمر تر پایه په کورنۍ کې پاتې کېږي. انسان قل کورنۍ او دکورنۍ د غړو عاطفي او مالي ملاتړ ته اړتیا لري.

• مور په کورنۍ کې ډېر شیان زده کوو. هغه څوک چې په بېلا بېلو لاملونو د خپلې کورنۍ او مور و پلار څخه بې برخې دي، په بله کورنۍ کې ژوند کوي او د هغوی له مرستې او ملاتړ څخه گټه اخلي.

• هغه کورنۍ په خپلو دندو کې بریالۍ ده چې له لاندنیو ځانگړتیاو څخه برخمنه وي:

چې د خپلو دندو په وړاندې د ذمه واري احساس وکړي. یو له بل سره مرسته وکړي، په چارو کې مشوره وکړي، په چارو کې منظم وي، یو بل ته درناوی وکړي او یو د بل نظریات وزغمي.

درېم څپر کی

ټولنيزې ډلې

- په دې څپر کې کې لاندې درسونه لولئ:
- ډله څه شی ده؟
- د یو کس او ډلې متقابل اغېز.

د خپر کي موخي

- له زده کوونکو څخه هيله کيږي چي د دې خپر کي تر لوستلو وروسته په لاندي موخو باندي بر لاسي شي
- په دې باندي وپوهيږي چي انسان ټولنيز موجود دی ؛
  - په ډلو کي د خپل غړيتوب په ضرورت باندي وپوهيږي ؛
  - د ډلو، ډولونه و پيژني ؛
  - په ډلو کي د غړيتوب گټي او زيانونه و پيژني ؛
  - په ډلو کي د فعالو غړو په توگه گډون وکړی شي ؛

ډله څه شی ده؟

پر تله يي کړئ او غور پري وکړئ.

په مخکښې څپرکي کې مو زده کړل چې کورنۍ لومړنۍ ټولنيزه ډله ده چې تاسې د هغه غړي ياست. خو د دې تر څنګ تاسې د نورو ډلو غړيتوب هم لرئ يا دا چې په راتلونکي کې به هغو کې غړيتوب تر لاسه کوئ. د بېلګې په توګه لکه د دوستانو، ټولګي، ښوونځي، ورزشي، هنري او وطنپوي ډلو کې. دغه ډلې يوه له بلې سره پر تله کړئ او د لاندې پوښتنو په هکله په ټولګي کې يو له بل سره خبرې پري وکړئ.

۱. د يوې ډلې د غړيتوب شرطونه د بلې ډلې د غړيتوب د شرطونو سره څه ورته والی لري؟
۲. له دې غور او بررسۍ څخه څه پايله لاسته راوړئ؟

لکه څرنگه چې د مخه مو ولوستل، انسان نشي کولای چې يوازې ژوند وکړي. انسانان د تل لپاره يو بل ته اړتيا لري او په دې دليل يو د بل سره تړلي دي او ټولنيزې ډلې منځته راوړي. ډلې په ټولنه کې د ځانګړو موخو او دندو په خاطر منځته راځي چې هر سړی د خپل اړتياوو د تر سره کولو په خاطر، د هغو څخه په ځينو کې خپل غړيتوب مني، د دې لپاره چې څو تنه وکړای شي چې يوه ډله جوړه کړي، لږ تر لږه دوه شرطونه بايد موجود وي.

۱- ګډې ځانګړنې:

د هرې ډلې غړي بايد ګډې ځانګړنې ولري. د بېلګې په توګه د کورنۍ د ډلې د غړو لپاره د فاميلي رابطې درلودل، د ټولګي د ډلې لپاره، ټولګيوالي، او په ورزشي ډله کې د يوه ټاکلي ورزش سره مينه او په هغه کې مهارت درلودل، شرط دي.

مقابل اړيکي:

د ډلې بل مهم شرط دا دی چې د هغه د غړو ترمنځ متقابلې اړيکې موجودې وي. د بېلگې په توګه د کورنۍ په ډله کې مور د خپل پلار، مور، خور او ورور سره اړيکې لري. یو له بل سره مرسته کوي، یو بل ته لارښوونه کوي، او د یو بل مختلفې اړتیاوې پوره کوي.

د ټولګي په ډله کې مور د نورو ټولګیوالو سره اړيکې لري، د خپلو درسونو په هکله یو له بل سره خبرې اترې کوي، یو له بله سره مرسته کوي او یو له بله څخه لارښوونه غواړي. په ورزشي ډلو کې د ډلې د نورو غړو سره تمرین او مرسته کوي.

نو ګله چې یو شمېر خلک د ګډو ځانګړنو په درلودلو سره په یوه ځای کې سره راغونډه شي او ګډ فعالیتونه سرته ورسوي او یو له بله سره نسبتاً ټینګې اړيکې ولري، ډله تشکیلېږي.

پر تله او چاښندي يې کړئ!

په مخکښو فعاليتونو کې چې تر سره مو کړل، خو دلې مو يو له بله سره پر تله کړې او د هغوی تر منځ ورته والی او نېرديوالی مو بيان کړل؟ اوس کونښن وکړئ چې دغه دلې د هغوی تر منځ د توپيرونو پريښت په دوو يا څو ډلو ډلبندي کړئ او وروسته بيا د خپلې ډلبندي لپاره خپل دليل بيان کړئ.

د ډلبندي د ډولونو څخه يو يې هم په لومړني او دويمې ډله باندې د ډلې وېشل دي. په دې ډلبندي کې څو معيارونه بايد په پام کې ونيسو:

۱. په لومړنيو ډلو کې د غړو شمېر معمولاً کم وي په داسې حال کې چې په دويمې ډله کې د غړو شمېر اکثراً زيات وي.

۲. په لومړنيو ډلو کې خلک د خپلو غړو په خاطر د ډلې غړي کېږي، په داسې حال کې چې په دوه يمې ډلو کې خلک د ډول ډول اړتياوو د تر سره کولو لپاره د ډلې غړي کېږي.

۳. په لومړنيو ډلو کې اړيکې دوستانه او عاطفي وي ليکن په دويمې ډله کې اړيکې رسمي او نسبتاً غير دوستانه وي. يا دوشوړ ځانگړنو ته په پام لرلو سره، هغه ډلې لکه د کورنۍ او دوستانو ډلې د لومړنيو ډلو څخه او وظيفوي او ورزشي ډلې د دويمې ډلې له جملې څخه شمېرل کېږي. د دې دوو ډلو ځانگړنې درلودونکي مخ په جدول کې راغلي دي.

خاڭگړنه	د غور و شمېر	موخه
لومړنۍ ډلې (د دوستانو ډلې)	د غور و شمېرې لږ دی	خلک د ډلې د غور په خاطر د هغه غړي شوي دي.
دويمې ډلې (شغلي ډلې)	د غور و شمېرې معمولاً زيات دی.	د ايترو د پوره کولو او خدمتونو د تر سره کولو لپاره يې غړيتوب تر لاسه کړی وي
		اړيکې نسبتاً رسمي او غېر دوستانه دي
		اړيکې بې و فادارانه ، دوستانه او عاطفي دي.
		د اړيکو ډول

د دوست تکرار:

-

پیش

۱. دله خه شې ده؟
۲. موږ ولې دله جوړو؟
۳. په يوه دله کې د ضريب لپاره كوم شرطونه لازم دي؟
۴. لومړني او دويمې ډلې توضيح کړئ.
۵. د کومو ځانگړنو پر بنسټ سره کولی شو چې ډلې په لومړنيو او دويمو ډلو باندې وېشو؟

فواہ

ٻو له هغو ډلو څخه چې ناسي يې غېټتوب لري، تر غور لاندې وېسئ او وېي گورئ چې د لومړنيو ډلو ځانگړنې د هغه په باره کې صدق کوي او که ددو يمي ډلې ځانگړنې.

د يو کس او ډلې متقابل اغېز

هر يو له تاسو څخه په زباتو ډلو کې غړيتوب لرئ چې د کورنۍ، دوستۍ، علمي، ټولگي، ښوونځي، ورزشي او هنري ډلې له هغې جملې څخه دي. آیا تر اوسه پورې مو د هغه ډلو سره د اړیکو په هکله چې تاسې یې غړيتوب لرئ، فکر کړی دی؟

په یو سړی باندې د ډلې اغېز:

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ

تاسې په ډول ډول ډلو کې غړيتوب لرئ. د هغه اړیکو په هکله چې له هر یوه سره یې لرئ، فکر وکړئ او جدول د هغوی په باره کې د نورو جملو په لیکلو سره، بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	پر یو کس باندې د ډلې اغېز
کورنۍ	موږ په کورنۍ کې له یوډل سره ګرمې او دوستانه اړیکې لرو
دوستان	موږ کله کله خپل د وژگار تیا وختونه له دوستانو سره تېروو.
ټولگي	ځینې درسي سټونزې د خپلو ټولگيوالو په مرسته حل کوو
ورزشي	د تر او تازه والي او روغتیا په خاطر د خپلې خوښې سره سم ورزش کوو
هنري	د دې هڅه کوو چې د خپلې خوښې په هنري چارو کې پوهه پیدا کړو.
مذهبي	د قرآن کریم د سم تلاوت لپاره د قرآن د زده کړې په غونډو کې ګډون.

د پورتني فعالیت له تر سره کولو څخه موږ تر لاسه کړل چې موږ د ډلو څخه د هرې پوښ سره مختلفې اړیکې لرو او هغوی پر موږ باندې ډول ډول تاثیرات لري. کله، کله موږ ته د چارو د سرته رسولو لارې چارې راښيي؛ ځنې وختونه له موږ څخه ملاتړ کوي او کله بیا د دې لامل کېږي چې د ځينو کسانو سره د دوستۍ احساس وکړو او د ځينو نورو سره بیا مخالفت وکړو. کله زموږ لپاره د څښتن تعالی او د ژوند نړۍ زياتې پېژندنې لامل کېږي؛ کله ډېر نوي اطلاعات زموږ په واک کې راځي؛ کله د هغه د تجربو څخه ګټه پورته کوو؛ کله موږ ته د سمې لارې د پیدا کولو په هکله لارښوونه کوي او کله د ټولنې په اداره کولو باندې تاثیر لري. په حقیقت کې موږ د دغو ډلو سره ژوند کوو او زموږ په ژوندانه باندې د دغو ډلو د تاثیراتو څخه انکار کول د منلو وړ نه دي.

ډله او ډله ییز ژوند د ټولو مثبتو تاثیراتو سره سره چې په سړي باندې یې لري، کله، کله امکان لري چې منفي تاثیرات هم په ځان پسې ولري او د سړي ژوندانه ته د جدي ستونزو او زیان اړولو لامل وګرځي. کله کله هغه ډله چې موږ یې غږېتوب لرو، موږ د غیر دیني ارزښتونو خوله وړېږي؛ کله کله د نورو د انتقاد په وړاندې قهرجن غبرګون ښکاره کوي؛ کله کله زموږ څخه د داسې کار سر ته رسول غواړي چې هغه سم نه وي، کله په ډله کې نیوکه او پوښتنه نه منل کېږي او له موږ څخه دا غوښتنه لري چې یې له کوم فکر کولو د ډلې له دستورونو څخه پیروي وکړو.

متاسفانه په ټولنه کې ځينې ډلې موجودې دي چې غلط او ناوړه کارونه کوي. د بېلگې په توگه ځينې زلميان او نوي زلميان چې ښه ندي روزل شوي، د دې په ځای چې په ښو او گټورو کارونو باندې بوخت شي او د خپلې کورنۍ او ټولنې لپاره خدمت وکړي، نشو او د نشه يي توکو استعمال ته مخه کوي. دوی ډلې جوړوي د ډول ډول بد کار يو (انحرافاتو)، خطاگانو او گناهمنو لامل گرځي. لکه خرنگه چې د پورتنیو مثالونو څخه څرگندېږي، په ډلو کې غړيتوب کېدای شي چې پر موږ باندې هم مثبت اغېز ولري او هم منفي په همدې دليل د تنکيو خورنانو او خورنانو لپاره د ډلې ټاکل ډېر مهم دي؛ ځکه چې په دې ټاکنه کې غوښتل او اشتباه کول کېدای شي چې د هغوی د ژوند د تگ لارې د تغيير او يا حتي د تباهي لامل وگرځي. ستاسې په نظر بدي ټاکنه کې د چا سره کولای شو چې مشوره وکړو؟

په ډله باندې د يو کس آغېز:

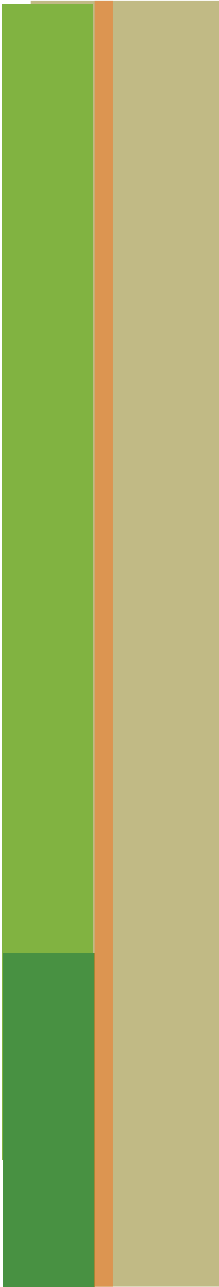
فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

د هرې هغه ډلې په هکله چې تاسې يې غږيتوب لرئ، فکر وکړئ او لاندې جدول د هغو په هکله د نورو جملو په ليکلو سره بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	د يو کس آغېز په ډله باندې
کورنۍ	د ستونزو سره د مخامخ کېدو په صورت کې د حل لارې لاره وړاندې کوو
دوستان	له دوستانو سره د صداقت او رښتینوالي څخه کار اخلو.
ښوونځی	د ښوونځی کتابتون ته کتاب ور هڅه کول (سوغات ورکول)
ورزش	د ډله ییزو تمرینونو په غونډو کې په منظم ډول ګډون کوو.

د پورتني فعالیت د ترسره کېدو څخه مو زده کړل چې څرنگه یوه ډله په یو کس باندې اغېز اچوي، په همدې ترتیب یو کس هم په خپل وار سره کولی شي چې په یوه ډله باندې اغېز وکړي. د بېلګې په توګه، کله کله یو کس په یوه ډله کې د انسجام او زیات یووالي لامل ګرځي؛ کله کله له هغه څخه داسې ملاتړ کوي چې د ډلې یا ګروپ د زیات پابنیت سبب کېږي؛ کله کله د یوې طرحې په وړاندې کېدو سره، د هغه د پرمختګ لامل کېږي؛ کله کله د ډلې لپاره په ښه توګه موخې ته د رسېدو سبب کېږي. له دې کبله وېلې شو چې د یو کس آغېز په ډله باندې هم لکه پر یو کس باندې د ډلې د آغېز غونډې دی چې له هغې څخه انکار کول د منلو وړ نه وي.

د هغه ټولو مثبتو آغېزو سره، سره چې یو کس یې پر ډله باندې کولی شي، کله کله امکان لري چې منفي آغېزې هم ولري. د بېلګې په توګه یو کس کولی شي چې په خپله رایه باندې په ټینګار سره، د ډلې یووالي ته زیان ورسوي؛ یا د خپلو دندو په ترسره کولو کې په سستۍ کولو سره، د ډلې په کار کې د ځنډه راورستو سبب شي. که چېرې تاسې د هغه ډلې غړې وئ چې په هغه کې داسې سړي هم غږيتوب ولري، څه ډول غبرګون ښکاره کوئ؟

د لوست تکرار:

- ۱- _____
- ۲- _____
- ۴- _____
- ۵- _____
- ۶- _____

پوښتي:

۱. ولې کله چې د یوې ډلې غړي کیږو، باید د هغه ډلې د غړو نظریې په پام کې ونیسو؟
۲. که چېرې د ډلو د نور وغړو نظریې زموږ سره مخالفې وي، موږ مجبور یو چې هغه ومانو او یا دا چې کومه بله لاره هم شته؟
۳. آیا په هره ډله کې غړیتوب گټور دی؟ ولې؟
۴. ولې په هغه ډلو کې د غړیتوب څخه ډډه وکړو کوم چې بد، بد کارونه ترسره کوي؟
۵. که چېرې یو ناوړه سړی د ډلې لارښوونه ترلاسه کړي، پدې صورت کې څه باید وکړو؟

فعالیت:

- د خپلو دوستانو ډله په نظر کې ونیسئ او غور وړاندې وکړئ چې:
- ۱- تاسې په هغه کې څرنگه موقف لری؟
  - ۲- د ډلې تصمیمونه د هغه د ټولو غړو د نظریو پر بنسټ نیول کېږي او یا دا چې یو یا دوه کسه زیات له خپل صلاحیت او اختیار څخه کار اخلي؟
  - ۳- آیا تاسو دغه ډله د خپل ځان لپاره گټوره بولی؟ ولې؟

د څپر کي لنډيز

- انسان ټولنيز موجود دی. هر سړی د خپلو اړتياو د ترسره کولو په خاطر، په مختلفو ډلو کې غړيتوب ترلاسه کوي.
- کله چې يو شمېر خلک د گډو ځانگړنو په درلودلو سره په يوه ځای کې سره را غونډ شي، گډ فعاليتونه سرته ورسوي او نسبتاً يو له بله سره ټينگي متقابلې اړيکې ولري، ډله ترې جوړېږي.
- که چېرې د ډلو د غړو شمېر لږ وي او د دوي ترمنځ اړيکې دوستانه وي، دغې ډلې ته لومړنۍ ډله ويل کېږي خو که چېرې د ډلې د غړوشمېر زيات وي او اړيکې يې رسمي غونډې وي، نو دويمې ډله ورته وايي.

څلورم څپرکی

څلورم څپرکی

په افغانستان کې د ژوند ډولونه

پدې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:

- کوچیان څه ډول ژوند کوي؟
- د کلیو او سېدونکي څه ډول ژوند کوي؟
- په افغانستان کې ښاري ژوند.

د چپر کی موخي

له زده کوونکو څخه توقع کېږي چې د دې چپر کې ترلوستلو وروسته په دې
لاندې موخو باندې بر لاسي شي.

- د کوچیانو او دهغوي د ژوند کولو د طریقې سره آشنایي پیدا کړي.
- د کوچیتوب د ژوندانه ستونزې و پېژني.
- د کلیو د اوسیدونکو د ژوندانه او ژوند کولو د څرنگوالي سره آشنایي.
- د کلیوالي ژوند ښکېلي او ستونزې و پېژني.
- د ښاري ژوندانه سره آشنایي.
- د خپل هېواد د ښارونو ستونزې و پېژني.

کوچیان څرنگه ژوند کوي؟

څېرې پرې وکړئ^۱

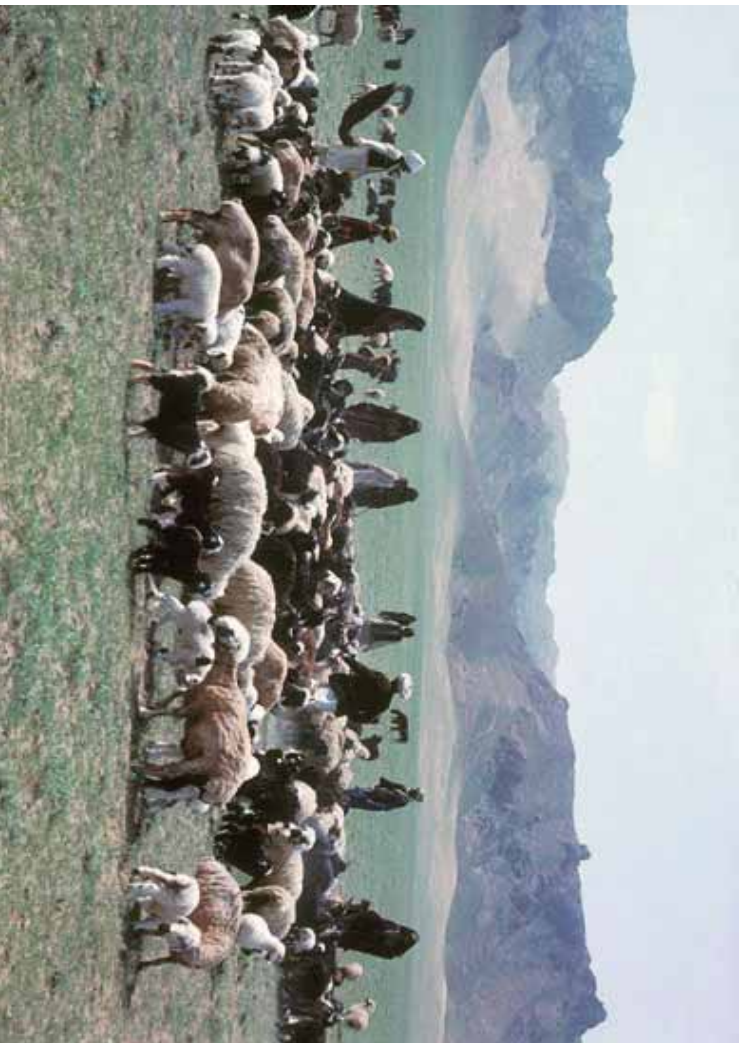
- ۱- تراوسه پورې مو د کوچیانو کېږدی لېدلي ده؟
- ۲- ستاسې په نظر کوچیان ولې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډه کوي؟
- ۳- د کوچیانو کسب او کار څه شی دی؟

زموږ یو شمېر خلک د طبیعت په ازاده هوا کې د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي. هغوی په کېږدیزو کې اوسېږي. کېږدی هغه څېمې ته وايي چې دوزودوژغڼو څخه جوړېږي. کوچیان مالدار دي او ډول ډول کورني څاروي لکه: مېړي، وزې، اوبنان، او خړه، ساتي. هغوی د خپلو څارویو د ساتنې په خاطر په خرڅایونو پسې له یوه ځای څخه بل ځای ته ځي. کوچیان د کال په مختلفو فصلونو کې له تودو سیمو څخه سړو سیمو ته او د هغې برعکس له سړو سیمو څخه تودو سیمو ته درومي. د کوچیانو په کورنیو کې، معمولاً زیات شمېر خلک ژوند کوي. د کوچیانو د کورنیو غړي په معمول ډول عبارت وي له: ښځه، مېړه، لوفې، زامن، نیکه، نیا، نږېندې، لمسیان، تریندې او تروله او احتمالاً عمه گانې (تروړگانې) او کاکا گان. د کورنۍ ټول غړي یو له بل سره په کارونو کې مرسته کوي.

د کبردی د ننه کارونه په ښځو پورې اړه لري. د کبردی د باندې کارونه دنارینه و په غاړه وي. د کبردی د ننه او د باندې کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ وېشل شوي دي او هر څوک خپله دنده سرته رسوي؛ د معمول سره سم د کوچنیانو ساتنه، د څارویو د شیلو لوېشل، د څارویو د محصولاتو برابرول، اخلې پخلې، د کالیو او لوړنیو مینځل، د کبردی د ننه او شاوخوا جار وکول او پاکول او د اوبورا وړل له ویالو او یا چینو څخه د ښځو دنده ده. خو د دې تر څنګ ښځې او جینګیانې (نجونې) د لرګیو په راټولولو، د شیانو په بارولو او د کبردیو په درولو کې هم مرسته کوي. د کوچیانو نارینه دغه لاندې چارې سرته رسوي.

د څارویو څرول او د هغوی پلورل، او پیرودل، د غلو څخه د خپلو کبردیو ساتنه، د لرګیو راټولول او د جیوانی محصولاتو او وړیو خرڅول.

کوچیان خپلې کبردۍ یو بل ته نږدې او په داسې ځایونو کې چې اویو ته نږدې وي، دروي. دوي نسبتاً د لږ وخت لپاره په یوه ځای کې اوسېږي او کله چې د دوي کبردیو ته نږدې څرخلیونه خلاص شي، له دې ځایه کوچ کوي او په بل ځای کې کبردی دروي. دوي معمولاً د کلیوالو د آادیو او کروندو څخه لیرې خپلې کبردۍ دروي چې د دوی څاروي د بزرګانو کښتونو ته زیان ونه رسوي.

غور پرې وکړئ!

لاندې پر بنسټې ولولئ او خبرې پرې وکړئ!

۱. کوچیان کومې ځانگړې ستونزې لري؟

۲. د هرې ستونزې لپاره کومه د حل لاره پېشنهادوئ؟

د کوچیانو ستونزې

کوچیان د طبیعت په لمن کې ژوند کوي او تل د آزادې هوا او د طبیعت د ښکلو منظر و څخه خوند اخلي. د دې سره سره هغوی په خپل ژوندانه کې د ډېرو زیاتو ستونزو سره مخامخ دي چې ځینې

ډېرې مهمې یې دلته لولو:

زده کړه:

په دې دلیل چې کوچیان تل د حرکت او ځای بدلولو په حال کې وي، زیاتره یې ښوونځي نه لري او او لادونه یې د سواد له نعمت څخه یې برخې پاتې کېږي

روغتيا او درملنه:

کوچیان د روغتيايي او درملني د امکاناتو د کمښت څخه سخت زورېږي. هغوی کوم گرځنده کلینیک چې د دوی سره د لارې مل وي، نه لري. په دې دلیل چې هغوی اکثراً د ښار او کلیو څخه لرې ټیمپي وهي. په ډېرې سختۍ سره کولی شي چې د ښار او کلیو د روغتيايي کلینیکونو څخه گټه واخلي.

وچکالي او دونښو کمښت:

کوچیان دونښو او څرخاپوړنو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کلیه کوي او له دې لارې څخه خپل څاروي روزي او خپل ژوند ترسره کوي. په هغو کالونو کې چې ورنښت زیات او واښه پرییمانه وي، د دوي کار او ژوند برابر وي. خو په هغه کالونو کې چې ورنښت لږوي دوی د خپلو څارویو د مړېدو په خاطر له زیاتو ستونزو سره مخامخ کېږي. په وچکالي کې د دې وېره شته چې د هغوي څاروي له لوړې څخه مړه شي چې پدې صورت کې هغوي ته نه جبرانیږي زياتونه رسېږي.

د لوست تکرار:

•-----

•-----

•-----

•-----

•-----

•-----

•-----

پوښتي:

۱. ولې کوچیان په دښتو کې ژوند کوي؟
  ۲. د کوچي کورنۍ دغو ترمنځ د کار وېش څرنگه دی؟
  ۳. کوچیان خپلې کېږدۍ چېرې او څه ډول دروي؟
  ۴. د کوچیانو د زده کړې ستونزې بیان کړئ!
  ۵. د کوچیانو روغتيايي ستونزې بیان کړئ!
  ۶. په وچکاليو کې د کوچیانو ستونزې بیان کړئ!
- د کورنۍ د لویانو په مرسته د کوچاني ژوند ښېگڼې او ستونزې د کاغذ په یوه مخ کې ولیکئ!

فعالیت:

د کليو خلک څرنگه ژوند کوي؟

پرنله يي کړۍ!

په مخکښې لوست کې مو ولوستل چې کوچيان څرنگه ژوند کوي. اوس دکلي انځورته ځير شئ او لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ!

۱. د کليو د کورونو او د کوچيانو د کپرديو ترمنځ توپيرونه او ورته والي بيان کړئ!
۲. د کليو او سيدونکي په کومو کارونو بوخت دي او له دې پلوه د کوچيانو سره څه توپيرونه او ورته والي لري؟

د کليو کورونه:

زموږ د هېواد يو زيات شمير خلک په کليو کې اوسېږي. کلي د ښار څخه کوچنۍ وي او دوگړو شمېر يې هم لږ وي. په زياتره کليو کې، کورونه يو بل ته نېږدې جوړېږي. خو په ځينو هغو کليو کې چې په دروکې پراته وي، کورونه يو له بل څخه لږ څه لرې وي. دکليو اوسيدونکي په ساده کورونو کې ژوند کوي چې زياتره يې د تېرو اوختو څخه جوړېږي. دکليو په شاوخوا کې، باغونه او کرنيزې ځمکې وي چې دکليو اوسيدونکي په هغو کې سبزي، غنم او جويات کري او نيالگي پکې کښوي. دکليو اوسيدونکي دکرنې، باغدارۍ او مالدارۍ له محصولونو څخه د خپلو خوراکي، اغوستي او د سونگ د موادو د اړتياوو په پوره کولو او د ژبو د لرگيو څخه د کورونو په جوړولو او تودولو کې کار اخلي.

کورنی:

کورنی په کلي کې ډېر اهمیت لري، کورنۍ سوچه د مينې او مهر باني، ځای دی چې په هغه کې ښځه، مېړه، لوفې، زامن، نيا، نيکه او احتمالا نور خپلوان يو ځای سره اوسېږي. په معمولي ډول په کليوالو کورنيو کې د غړو شمېر زيات وي. د کورنيو غړي په تصميم نيولو کې يو له بله سره مشوره کوي او د کور د ننه او د باندې چارو کې يو له بله سره مرسته کوي.

په کلي کې د خلکو ترمنځ اړيکې:

د کليو خلک يو له بله سره ډېرې تودې او د مهر باني، اړيکې لري. ټول خلک يو بل سره پېژني او د يو بل د کورنيو د غړو او ژوندانه د وضعيت څخه خبر وي. د کلي خلک مېلمه د خدای تعالیٰ دوست گڼي او همدا وجه ده چې ډېر مېلمه پال دي او د خپل مېلمه لپاره ډېر په زړه پورې خواږه برابر وي. دوی ديو او بل په غم او ښادۍ کې سره شريک دي. کليوال د يو او بل په ودونو کې گډون کوي، زوم او ناوړه ته سوغاونه ورکوي. په جشنونو او د اختر په ورځو کې يو بل ليدو او اختر مبارکۍ ته ورځي او د کورنۍ د مشر درناوی کوي. دوی د کوچنيانو قدر کوي او خوشالوي يې. په غم او مشکلاتو کې سره شريک دي او تر هغه ځايه پورې چې امکان ولري د هغه چا سره چې مشکلات ولري، مرسته کوي.

غور وړ باندې وکړئ!

۱. خلک په کليو کې په څه چارو بوخت دي؟
  ۲. د کلي ژوند د ښاري او کوچني ژوند په نسبت څه ښېگڼې لري؟
  ۳. د کلي خلک څه ستونزې لري؟
- کار او شغل:

د کلي خلک زياتره د کرنې، باغداری، او مالدارۍ په چارو کې بوخت وي. هغوي د غنمو، ورشو، جوارو، باغيو او د هغو په څېر نورو په کرلو سره خپلې خوراکي اټپلورې پوره کوي. د ښاگيو په کينولو، باغداری او په بازار کې د هغوی د محصولاتو د خرڅولو پواسطه خپلې نورې مالي نيمگړتياوې پوره کوي. د ډول ډول څارويو په روزلو سره، د هغوي د شيدو او وړيو څخه گټه تر لاسه کوي. خپل اضافي توليدات بازار ته وړي او خرڅوي يې. زموږ په کليو کې خلک د کرنې او مالدارۍ په چارو سر ډېر ځينې نور کارونه هم کوي. د کليو د ډېرو مهمو توليداتو څخه ځينې يې له غالي، پغړ، سطرنجي، جوال، برستن، جرابو، دستکشو، جاکټ، خولۍ، کوښو، خپلۍ، ژۍ، او ډول ډول د لرگيو د لوښو څخه عبارت دي. د کلي هلکان او نجونې د دود او دستور سره سم همغه د خپل مور او پلار کسب تعقيبوی او له کوچنيواله څخه يې د هغوي تر نظر لاندې زده کوي.

گډکارونه او حشر:

په کلی کې ځینې کارونه په ډله ییزه توګه ترسره کېږي، خلک د اوبو د بندونو، پلونو او لارو جوړول، د ویالو او کارنیزونو پاکول، د کرنې د حاصلاتو لوکول، په ژمي کې د لارو څخه د واورې پاکول او د دې په څېر نور کارونه په ډله ییزه توګه سرته رسوي. دغه ډول کارونه د کلي خلکو لپاره یو ډول تفریح هم شمېرل کېږي. ځکه چې هغوی د کارکوولو په وخت کې بدلې وایي او خوشالۍ کوي.

وزگار وختونه:

د کلی خلک د وزگار تیا او بیکارۍ وختونه یو د بل ترڅنګ تېروي. هغوی کله چې وخت پېداکړي یو د بل کره څي او مجلسونه سره کوي. د زړه خواله سره کوي او یو د بل ستونزې او مشکلات سره بیانوي. د یو بل د خوږو او ترڅو خاطرو څخه سره خبرېږي. ځوانان او تنکي ځوانان ډېر څه د وزگار تیا په وخت کې له لویانو څخه زده کوي.

د کلی د خلکو ستونزې:

د دې سره سره چې د کلی ژوند ډېر خوندونه او ښېګڼې لري چې په ښاري او کوچني ژوند کې نشته خو ځینې ستونزې هم لري چې ځینې یې په لاندې ډول لولر:

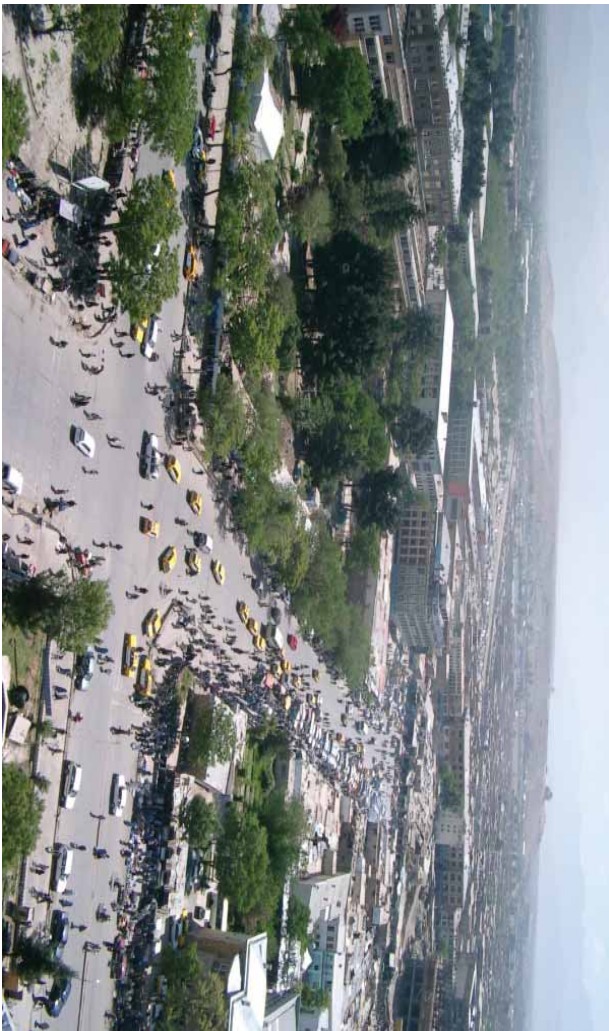

روغتیا:

زموږ زیاتره کلی چې د ښار څخه لرې پراته دي، د روغتیا او درملنې د امکاناتو د کمښت سره مخامخ دي. ځینې وختونه د یوې ډېرې عادی او ساده ناروغۍ په خاطر د زیاتو ستونزو سره مخامخ کېږي. له نیکه مرغه د عامې روغتیا وزارت د هڅو له برکته په دې وروستیو کلونو کې دغه ستونزه لږه کمه شوې ده.

په افغانستان کې ښاري ژوند

پرتله يي کړئ:

په مخکښې لوست کې مو کليوالي ژوند و لوست. اوس د ښار تصوير ته څير شئ او پوښتنو ته ځوابونه وړانځ!
 ۱- د ښار او کلي تر منځ کوم توپيرونه او ورته والي ويني؟
 ۲- تاسې په کوم يوه کې ژوند کول غوره گڼئ؟ ولې؟
 په تېرو لوستونو کې په افغانستان کې د کليوالي ژوند د طريقو سره آشنا شو. د ژوند بله طريقه، د ښاري ژوند طريقه ده. ښار هغه ځاي دی چې بوزيات شمېر خلک يو دېل تر څنگ استوگنه کوي. او زياتره په اداري، سوداگريزو او صنعتي چارو کې بوخت دي. په ښارونو کې کورونه يو بل ته نږدې او د ښاري نقشې پر بنسټ جوړېږي. د ښاري کورونو په جوړولو کې د دغو موادو لکه: پخې خښتې، اوسپنې، سيمنتو، قير او داسې نورو څخه کار اخيستل کېږي. له دې کبله په ښارونو کې زياتره کورونه په پاڅه ډول جوړ شوي دي. زموږ په ښارونو کې ممکن داسې کورونه وي چې داومو خښتو څخه جوړ شوي وي چې دغه کورونه د ښار جوړولو اصولو ته له پاملرنې پرته جوړ شوي دي.

کورنۍ:

د ښاري کورنيو د غړو شمېر د معمول سره سم د کليوالي او کوچنياني کورنيو څخه لږ وي، ځکه په ښاري کورنيو کې زياتره ځوان او لادونه کله چې واده وکړي، له خپل پلار او مور څخه جلا کېږي او ځانته مستقلة کورنۍ جوړوي. له بله پلوه، ښاري کورنۍ د کليوالي کورنۍ په نسبت لږ او لادونه لري. په ښاري کورنيو کې د معمول سره سم هم ښځه او هم مېړه د کور بهر کار کوي او د کور په چارو کې يو د بل سره مرسته کوي. پلار او مور هڅه کوي چې خپلو لادونو ته د ژوند وسيل او د زده کړې مناسب شرايط برابر کړي.

د کورنۍ او لادونه هم د خپل مور او پلار درناوی کوي او هڅه کوي چې له هغو وساييلو څخه چې مور او پلار يې ورته برابر کړي دي په ښه توگه گټه واخلي او د هغوي د زيار او رحمت څخه په عمل کې مننه وکړي.

شغل او کار:

لکه څرنگه چې متوجه شوی یاست د کوچي، کلیوالي او ښاري خلکو شغل او کار تر ډېرې اندازې پورې یو له بله څخه توپیر لري. ښاریان زیاتره په اداري، سوداګریزو او صنعتي چارو بوخت دي؛ څنگه چې د دولتي او غیر دولتي ادارو مرکزنه، سوداګریز مرکزنه او صنعتي کار ځایونه عموماً په ښار او دهغه په ځنډو کې پراته دي او دښار اوسیدونکي د خپل کار سره په دغو مرکزونو کې خپل ژوند کوي. کار په ادارو او کارخانو کې د ټاکلي وخت په دننه کې تر سره کېږي او کارگران او کارمندان باید د ټاکلي وخت په پیل کې خپلې دندې ته راشي او په ټاکلي وخت بېرته ولاړ شي. خلک د جمعي په ورځو او رسمي رخصتو کې کار نه کوي.

ټولنیز اړیکې:

سره د دې چې په ښار کې هر سړی د ډېرو خلکو سره سرو کار لري، خو د زیاتو سره یې گرمي او دوستانه اړیکې نه لري؛ بلکې یوازې د یو لږ شمېر هغو کسانو سره چې د کورنۍ غړي او یا نږدې دوستان یې وي، دوستانه او د مهربانۍ اړیکې ټینګوي. خلک په کار ځایونو، استوګنځیو، کوڅو او داسې نورو ځایونو کې یو له بله سره اړیکې ټینګوي خو دغه ډول اړیکې معمولاً د دوی تر منځ د پلارو اړیکو لامل نه ګرځي. ځکه چې هغوی د لرې مو دې لپاره د خپلو ډول، ډول اقتصادي، سیاسي او یا اداري اړتیاوو دلرې کولو په خاطر سره یو ځای شويدي او کله یې چې اړتیاوې پوره شوې، خپلې اړیکې قطع کوي.

خبرې پرې وکړئ:

لاندې پوښتنې په ځیر سره ولولئ او په هکله یې سره وغږېږئ.

۱- ستاسې په نظر په ښار کې ژوند کول، کومې ستونزې لري؟

۲- تاسې د هغو لپاره کومې د حل لارې پېشنهادوئ؟

زموږ د ښارونو ستونزې:

د نړۍ ښارونه داسې امکانات لري چې ښارد کلیو څخه متفاوت او بیلولی شي. که څه هم ټول ښارونه خپلې ځانګړې ستونزې لري، خو زموږ ښارونه د تېرو څو کلونو جګړو په خاطر د خپلو خاصو او ځانګړو ستونزو سره مخامخ دي چې د ډېرو مهمو څخه ځینې یې دا دي:

۱- برېښنا:
برېښنا په نننۍ نړۍ کې د ښار له ډېرو مهمو اړتياوو څخه ده؛ ځکه چې د نړۍ ژوند زياتره وسایل د برېښنا په واسطه کارکوي. په تاسف سره چې د برېښنا کموالي او يا نشتوالی اوس زموږ د ښارونو د اساسي ستونزو څخه شمېرل کېږي.

۲- اوبه

ننني ښارونه د اوبو د تهیه کولو او د وېشلو له پرمختلليو سیستمونو څخه برخمن دي. لیکن په تاسف سره چې زموږ ښارونه د اوبو رسولو فعال سیستم نه لري. د افغانستان د ښارونو اکثر خلک له هغو ځاگانو څخه چې ډېر ژورنه دي او په خپلو کورونو کې یې کښي، گټه اخلي په داسې حال کې چې د دغو ځاگانو اوبه غیر صحي دي او دخلکو د روغتیا لپاره ضرر لري.

۳- د دخڅلو او چټلیو مخنیوی:

پوهېږو چې په ښار کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. د دې شمېر خلکو د دخڅلو او ناپاکیو لیرې کول و سایلو، کارگرانو او ښه مدیریت (ادارې) ته اړتیا لري. پرته له دې به دغه خڅلې، ښارونه په یوه بوی ټاک او چټل ځای باندې بدل کړي. په تاسف سره چې زموږ ښار والی له دې امکاناتو او مناسب مدیریت څخه بې برخې دي. او له همدې کبله ښارونه ډېر کثیف او چټل شوي دي

- هوا:

د ښارونو هوا د زياتو نښه وسایط او کارخانو له کبله چې د ښار په دنده او يا د هغه په ځنډوونکي فعاليت کوي، ډېره ککړه وي؛ لیکن زموږ ښارونه له دې کبله چې خاوريجن دي، اکثر سړکونه او کوچي بې د خاورو په دوروهم ککړې دي.

۵- د اوسیدونکو زیاتوالی:

په ښارونو کې زیات شمېر وگړي ژوند کوي. د خلکو ډېروالی د ښار او سړکونو د گڼې گوښې لامل گرځي. په همدارنگه کله چې د ښار جمعیت ډېر زیات شي، د کورونو د کموالي او گرانست لامل هم گرځي. په تاسف سره چې زموږ یو زیات شمېر ښارونه د جمعیت د زیاتوالي او د کورنو د کمښت سره مخامخ دي.

د لوست تکرار:

پوښتي:

- ۱- ښارڅه ډول ځای دی؟
- ۲- ښاري کورنۍ د کليوالي کورنیو سره کوم توپيرونه لري؟
- ۳- د ښاريانو درآمد (عاید) له کومو لارو څخه تر لاسه کېږي؟
- ۴- په ښار کې ټولنيزې اړیکې څرنگه دي؟
- ۵- د افغانستان د ښارونو د ستونزو څخه، درې بې بيان کړئ.

فعالیت:

د کورنۍ د لویانو سره مشوره وکړئ او له هغې وروسته په یوه مخ کې ولیکئ چې ښاري ژوند څه خوندونه او نیمگړتیاوې لري.

د خلورم چپر کي لنډيز:

- کوچيان د غرونو او دښتو په لمنو کي ژوند کوي.
- هغوی زیاتره مالدار دي او په مختلفو فصلونو کي د خړخاړونو په لټه کي له یوه ځای څخه بل ځای ته کوچیږي.
- کوچیان د زده کړي او روغتیا په برخه کي پوره ستونزې لري. زموږ د هېواد د جمعیت عمده برخه کلیوال جوړوي.
- د کلیوالو اصلی دنده کرڼه ده. هغوی مالداري او لاسي کارونه هم کوي.
- کلیوال یو له بله سره گرهې او دوستانه اړیکې لري او په کارونو کي یو له بله سره مرسته کوي.

• کلیوال هم خپلي خاصي او ځانگړي ستونزې لري چي زده کړه، د ځمکي کموالی، وچکالي او طبیعي پښې یې ډېرې مهمې گڼل کیږي.

- زموږ یو شمېر خلک په ښارونو کي او سیري.
- ښاري کورنۍ نسبتاً وړې وي.
- ښاریان زیاتره په اداري او صنعتي چارو کي بوخت وي.
- هغه خلک چي په ښارونو کي اوسېږي اړیکې یې یو د بله سره ډېرې رسمي وي.
- زموږ ښارونه د ستونزو سره مخ دي چي ډېرې مهمې یې: د برښنا د کموالي، د اوبو د کموالي، د خطلو د مخنیوي، د هواککړتیا او د جمعیت د زیاتوالي څخه عبارت دي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library